

Zeitschrift Natur

JURNAL

PENTRU RESPONDAREA ÎNTREBĂRILOR NATURALE ȘI EXACTE, ÎN TOATE CLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 28.

(Anul al treilea)

București

30 Iunie, 1858.

Compendiu: Despre aer și relația sa cu noi. — Un dresător de cai. — Comunicățiunile științifice mici.

Despre aer și relația sa cu noi.

Trei filosofi antici: Anaksimandru, Diogen și Arhileu au reprezentat aerul ca un principiu zecsk. Este într'adevăr o adîncă idee într'această sistemă; fiindcă-ă adevărată Creatorul al lumii este nevăzută, întotdeauna ca aerul, și este cunoscută numai prin viața care o însușește și prin fațeta de viață care o reprezintă preținderea.

Aerul este purtătorul sunetului; prin el ajunge în urechi noastre glasul dintr-un loc și neîntîlnind nimic, și numai el are puterea a comunica ideile care sînt în sinele său. Atmosfera (aerul) care ne înconjoară, este singura izvorul poeziei și al emoției, a celor două sorori, strălucind în lumea noastră;

ele nu poate manifesta splendidă lumină lor, fără existența atmosferei. — Fără aer, alina-se într'acela care vorbim și într'acela care ascultă, lumea ar rămînea surdă și mută. Simțimintele cele mai înalte, impresiunile cele mai dulci și sublime, ar fi rămase pentru noi o simțire necunoscută. Dară acuma, cu aerul care ne înconjoară, natura ne a dăruit facultatea comunicației ideilor noastre; ne a încredințat de ale scoate din fundul inimii noastre ca dintr'un izvor necontenit și ale vărsa în lumea esterioră. Prin aer, adică prin glas, ideile se scumbe în vorbă și se aud; apoi aceste vorbă emindă din gura noastră om și comunică-se cu aerul, sînt în

stare d'a presenta în imaginația nea și ală omă, cele mai bogate tablouri ale nației și a zgrăbi în spiritele și scene infinite ale secolurilor trecutului și viitoare.

Dacă voimă a avea o idee în ce kînd ermează kompnikația se neteală în atmosferă, să observăm impresiunea ce face o niatră mikă ce o arănzăm într'ună lakă. Vedemă kă dăpă che niatra a alinsă fața unei, impresionră pēpēi învenș niute talazrī polāde kă niute țerkrī a se țrka, a kreute și a se țrpi din minștă în minștă nînz kîndș se fakă nevzste, totă de odată kompnikîndș impresiunea netpei nînz la cele mai dețrtate atome ale unei.

Înt'r'acestă kîndș, șnetălă prodăce talazrile aerăli kară, împrimîndș-se șnză pe ală, ațnzce nînz la țreklă noastro șnde skoate simțirea ațzipei.

Kă să ne înkredînzămă kă nșmaș aerăli este mizloțitoră kompnikrī șnetălă, este destă răștatătă și esneprimîntă țrktă kă o mașînă pneumatikă (*la machine pneumatique.*)

Această mașînă are șnză kapakă de sliktă. Aceșă kapakă rolındș-se de aeră, mi nșindsă înt'insă și oroloță, kîntă de țape să bată acestă oroloță orcle șntă acestă papakă, ne vomă înkredînga kă n' o să țetemă așzi nîmîkă dînt'r'acastă vîtae; înt'adevără o să vedemă țokășălă vîlîndă, dapră șnetă n' o să așzimă de loță, fiîndă-kă lînceute aerăli de șnză kapakă, kară vîtea să ne kompnice acestă șnetă.

Înt'r'o mare țțere amă fi fostă noi oamenîi osîndîgî, daka nșmintălă n' apă fi fostă împtărșuită de aeră! Să ne înkîșimă o lșmo în plîva să mîșkare, dapră în kară să domneaskă cea mai adînkă țțere! Ni s'apă țrca kă acastă lșmo seamănză mai nșlătă kă o adșnape de fantomă. Această șuentă apă fi șna din cele mai înțiorțoare!

Fiîndă-kă aerăli este mizloțitoră manifestaziunei șnetălă; de aceea să încețce kă aerăli șnde este mai șbzșpe, akolo mi șnetălă se așde mai slăbă; din kontra iarăș, șnde aerăli este mai ștrînsă, adîktă mai țrosă, akolo mi șnetălă se așde mai țape. Această țeopie este adeverîtă mi prin esneprimînză. Șrkindș-ne în vîrșălă și mînte șnde aerăli se țrșente,

akolo o să vedemă kă mi șnetălă se vâbește, potrîvîntă kă înțăimea vîrșălă.

Fisikă Șausură a slobozîtă și pistolă în vîrșălă mîntelă *Montblanc* (celă mai înaltă mînte din țșzona) la o înțăime de 10000 nițoare mi a așzită și șromokă foapte mikă kă kîndă s'apă fi șprîntă și bastonă. — Din kontra, koborîndș-ne în nemterī săș în țșșrī, săș înt'r'ate asemenea poziționî în adînzimea nșmîntălă, șnde aerăli se îngroașă, akolo mi șnetălă kreute kă o nștepe mare. În țermania lîngă *Fsida* este și țșș adînkă kă de țrei șste de nițoare; kîndă țînc-va arșnkă o mikă niatră înt'r'acestă țșș, ese d'akolo și șnetă foapte țape, nar'k'apă fi de kîlc-va țșșrī slobozite. — Ne temeitală acestăi prinșîndș, s'a îventală instrumentălă nșmită *nștatoră șnetălă (porte-voix)*, kară ne încețente a așzi și șnetă săș și kîșă ală și omă nînz la o deșțraro de o șmălate pomîț; dapră înt'adevără acastă îvengiune ne este noată, fiîndă-kă istopica lăi *Aleksandrs* celă mare ne povestute deșpe vșlita să țrîmîgî prin kară îmî șprîncea armîa să pișîntă, dlîdșî ordîncele sale k' și kîșă ală de țape, kă kîndă apă fi fostă țrăț de țnetă. Dapră celă mai admirabilă instrumentă de a skoate șnete, este kîșă omeneskă. În adînzimea țrșălă săș, se află d'ășșna lîșmîșoră și akoneprimă în kară se află o křnîțră kară se poate țrșî mi șprîștopa; prinț'r'acestă mekanîșă, kîșă omeneskă se șkîmă șbzșîndș-se mi îngroașîndș-se. Deșpe acastă opranîșziune de totă admirabilă așî ne țetemă țorșî mai mșlă, fiîndă o țamșră din șfera Anatomîi.

Modșrile prin kară se kompnîktă șnetălă, ne eșklă formăziunea și ekă. Kîndă țalazele aerăli țrșeskă o neđîktă, șpre esemplă, șiș țrșete; atășș se țrșprîngă mi se întopră înanșî la loțălă de șnde aș emîț. Kasale volîște în formă unei eșîșe săș a și omă, aș o kôlitate deosebîț; adîktă înt'r'acastă eșîșe se află doță nșnte fokolare în kară doi oameni poate să stea țorșîndș șiș kă ală țră să fie așzîgî de ței-ț-țșș che s'apă află kă eî în kasă. Această impresionră a dată loță și anekdote foapte orișnalar. Înt'r'ună oprăș din *Sivîlia*, ală křșia țemă a fostă boatîț în

forma unei elipse; într'unul din focolarele acherle elipse, arhitectural dinadinsă a așezată skaznă de mъртърisipe (isповедание), pe kindă în челъ-л-алă focolară se află niște snioni kape, în timpul mъртърisipei askalindă toate sekretеле oamenilor kiară și în kontra lecei krehtinewi, se vesteă adoa zi toate în п-блăк.— Ună ală fenomenă asemenea kriosă în privința ekozăi, răsămă și în mlate nemleri din Европа. În aceste lokpři se ardă îndoite, întreite și kiară împărite ekozăle zăvăл dăne alăvăл.

Limă Milano este ună kastelă (parată) în kape челă mai mikă sgomotă, prodăче ună konчeră armonikă. Acestă ekoză armonikă este prodăssă din doă desmъртърisipe kape într'adinsă sîntă năse nentpă acestă skonă kă o deosebită propordіone zăa în drentăvăл алііа, tokmaі kă doăz oglinzi năse zăa în drentăvăл алііа avîndă întpe dinsele doăz lămîntpři anpinse kape, prin kîpăvăл pēsfpîncepei pazeloră lămînei în oglinzi, îmălădeskă nămerăvăл lămîntpřiaporă nînt lă ună nămăpă nemmъртърisipe.

Идеала sșnetsăvăл este kăkăkăkăkă. Шімă kă într'o sekăndă elă alearpă 1075 de ničioape (săă 360 de sîmjină). Printr'acestă mîzlovă năstemă ună totă-d'ăzăna depărtărea tsnetsăvăл de lă noi, fiindă-kă tsnetsăvăл ună făлцepăvăл eastă împreună într'o sekăndă din sîmăvăл nșorіloră din kape so năskă; dăpă fiindă-kă sșnetsăvăл tsnetsăvăл merče măvăл mai închetă de kîț lămîna făлцepăvăл, de aчeeā totă-d'ăzăna azzimă tsnetsăvăл măvîndă dăne kîte-va sekănde de lă arătareā făлцepăvăл. Dăpă și năzăvăл (vîna) ună omă în vîpștă, bate în çenerăvăл odătvă într'o sekăndă (aproape): de aчeeā nămerîndă vălaele năzăvăл dîn mînăvăл în kape s'ā arătată făлцepăvăл nînt în mînăvăл azzipei tsnetsăvăл, năstemă vine află depărtărea nșorіloră făлцepăloră de lă noi, sokolîndă nentpă fie-kape vătae a năzăvăл, 1075 de ničioape de distanță. Să ne inkîpșimă akămă çe admirăvîlă armonіe domneute întpe unіversă și omă, întpe fedomenеле çerăvăл și întpe manifestăvînele vîçvîi organismăvăл noștră! Năzăvăл mîinei noăstpe este arătvătopăvăл distanței tsnetsăvăл!

Osvіlăvîneā (tremăpăvăra) aerăvăл kassată prin mîșkăpăea korpșorіloră, se întinde foarte

departe. Lă ună pesvăvăл kîndă zănele din outipă se temă d'ā fi prinse făpă veste de inemіçî (vrăжması), аă obіçevă d'ā năne pe toăv ună mikă osă (neatpă din dămă) ună atănçî se vede kă aчestă osă săpe dăkă kavalerіа se anponіe, fie aчeastă măkăpă și lă o distanță mare.

Kîpăvăл prin kape noi azzimă, se face printr'ună mekanismă mînănătvă. Sșnetsăvăл, dănt çe s'ā introdăssă în zpekіle noăstpe, atînce mai mlate konkăvîtvă (голічівні), treçe neste mai mlate kăpăle și dpmăpă, çpmează mai mlate pēsfpîncepei nîntă ačvînce lă kreepă (lă aчeastă mîstepіoăst pēsіdență a sșfletăvăл) zănde înmîșvînceză de konprînsăvăл ună ideі emіte din çpă ună fiinçe kape seamăntă noă.

Diferitele forme de zpekі ale deosebiteloră animale, sîntă sîngăpe în stare d'ā çmălea o kăpăle foarte volămînoăstă și foarte kriosă. Іată kîte-va esemple

Măgăpăvăл ună întoarpă zpekіle snpe părtea de zănde vine sșnetsăvăл; asemenea, organіsăvîne este ună lă enșpă. Kîptîvă (Talpa) kape treçe în nămîntă, n'are vedere văntă, nevîndă treçvînce nîçî odătvă de dînsă, dăpă are o făkălată de a azzi foarte delіkată; aсoі Natpă înpîmînd nentpă dînsă, kă totă sșvîndă în nămîntă să nă ună astăne zpekіle, і lă a akoperîț kă o deosebită membrăntă (pele) kape o poate deskide ună strînce kă înlesnіpe. Animălele çele ună slăbe, prin çpmare çele mai fpіkoase, аă în çenerăvăл o sîmçipe de azzipe foarte desvolată. Snpe esemple, enșpă, gazele, enșpă ală, шоăpçvî, kîptîvă și altele; ele-ard çel mai mik sgomot într'o depărtăre foarte mare. Mîçevă (vesper-tilio, chăve-souris) avîndă o vedere foarte slăvă, аă zpekі măpă ună ală de sîmçitoape, în kîț poate sșvăra kiară ună în întznerекă făpă a çe lovî de vr'ună korpă, nămă prin sîmçipeā împresіneі aerăvăл kape este kassată în împreçvîzăvăл aчeloră korpăpă.— Pînoçpăvăл, Інопоçmăvăл și animălăvăл nșmîț Tats kape văđ nămă în timpul kreçvăkălei (măpăvăл sepă și înrînatăvăл dîmîncevăл), аă făkălatăea azzipei d'ō delіkatăçvă deosebită, pe kîndă lezăvă, tîpăvăл, lăpăvăл, nîsîkă ună ală asemenea animale kape tpeșkă kă păda, аă ppiimîț de lă Natpă făkălatăea d'ō vedere foarte desvolată, snpe a nătea ronî vîçtîmele loră; dăpă de azzipe sîntă

слабе, neavîndă trezîndu-se de dînsa, adîck ka s'z se p'zeaskă de ronitorî mi s'z f'gră.

Această admirabilă dispoziție a nat'pei kă formarea organelor, potrivită kă organizațiea mi trairă animalelor, o răsîmă mi la pas'ri. Iată ună lăkră demnă de băgare de seamă, kă nămaî pas'riile ce se z'ck la o mare înălțime în atmosferă, aș glasă s'vîpire, m'ldiosă, ne kîndă pas'riile kare trăsckă josă ne p'mintă (prekămă pașele, rîinele, strășălă) aș ună glasă grosă. Aceasta vine de acolo kă aerul în înălțimea atmosferei este s'vîpire, ne kîndă josă la p'mintă este grosă. De aceea dakă pas'riile nes'vîrtoare ară fi avătă ună glasă s'vîpire, n'ară fi năstătă glasulă loră s'z fie azită niči de kămă. Potrivită iartăni kă această înțelegantă dispoziție, pas'riile n'ară z'ekî niči de kămă ne din afară (de kîntă nămaî o gără) ka s'z nă ni se trăsckă kăntă mi ka s'z nă ni se prodăck vr' o înmedikare în s'v'p'ulă loră; înș oprănele loră ne din întră sintă foapte desvolate, măi kă seamă la pas'riile p'ntoare de noantea, kare, nenăndă vedea niktima loră, o simtă prin așpire. Într'adevăr, ce mare mi frămoasă armonie este între aeră. z'ekî mi s'f'letă! F'gră aeră, rîndărlă ară fi de prisosă, fiîndă-kă n'ară nălea s'z se manifeste ne din afară. Ideile înțelegăntei sintă nevăzute, smp'ndă p'p'etăndea snipersărlă, întokmăi ka aerulă. Aerulă este nă nămaî cea d'înțită kondițiea a vîdeî noast're fisice, či este înkă mi celă măi trezîndosă nent'p' vîdeă noast're morală. Elă este kassa m'p'imeî noast're!

Osebită de această, aerulă servă nă nămaî în sfera pașiei supe a ne face s'z înțelegemă ideile; či are înkă mi o nătepe mare în sfera simțiriloră noast're noctive; fiîndă-kă elă este leagărlă unde se nante măsika. Măsika este o măsă divină kare vorăente o limă înțelegantă nent'p' togî oamenii. Kîndă în d'efiite tons'p' melodioase, esp'rimă cele măi delicate simțimente ale inimii, alăv' se z'ck imăinagăneă noast're la sferăle cele înalte în lămea măsikală, unde toată vederea mi toată simțirea z'p'cează nămaî prin armonie mi melodie; unde totă tonsărlă p'p'entă o idee deosebită; unde totă akordulă este o p'ersonifikăție înkîntătoare a ună simțimentă frămosă mi s'v'limă!

Dară mi f'gră măsikă, aerulă are o deosebită înfășingă asăpra simțireî inimii noast're. Așa dară m'p'p'ra vîntărlă p'rint'pe foile arb'oriloră, prodăce asăpra fiîgeî noast're o înfășingă mist'p'ioasă. Cine poate fi acela kare s'z se plimă sîng'p' ne kîmpă săă într' o p'z'p'ice, s'z aztă de departo această m'p'p'p'ă, mi s'z nă p'mie isăită d' o simțire înp'istătoare? Toate rînd'p'ile sale; s'voară din sine mi kătre o altă vîdeă, p'p'indă-i-se a avea o simțire neste măs'p'rt, dălice, dară melankolikă. Alăv' ni se înfășimeasă vîdeă noast're, timp'ulă, toată lămea tr'ekătoare, mi în mizlokulă acestora se arătă nămaî ună lăkră net'p'k'toră, mi acesta este moartea kă nimăirea d'enerală a fiîgeiloră materiale. Dară kîndă s'v'netărlă vîntărlă se z'ck în vîp'ulă p'șineiloră din sek'lele tr'ekste, ce simțire d' o adîck melankolie ne k'p'inde alăv'! Toate sek'lele tr'ekste, kă toate nenămp'abilele loră evenimente, s'adnă înainteă imăinagăneî noast're mi noi ne sintemă k'f'ndăni, p'p'dăni în nem'p'p'initărlă oceană ală timp'iloră tr'ekșii, unde mikrom'p'imea fiîgeî noast're este ka o niktărtă în avestă oceană, ka ună atomă ne lîngă m'p'imeă A-totă-năst'p'nikărlă k'p'atoră ce'ăsisă în toată et'p'nitateă!— Acestă mist'p'iosă paoptă ce se afăă între inima omărlă mi între nămitole s'nete s'p'p'mintătoare skoase din aer, a z'ckat un polă foapte mare în totă imărlă.

Năgănele antice aș k'rdită totă-d'asna tem'p'riile loră în mizlokulă p'z'p'iloră săă d'm'p'p'iloră. De s'a an'poniată cine-va de tem'p'p'ară Amon ce a fostă amezată în mizlokulă s'nei p'z'p'ii, inima avărlă s'a simțită înss'lată d'ună simțiment melankolik, s'p'p'mintător; elă a înpat astă-s'elă p'p'z'ită la oprăklă tem'p'p'ară. Năma Hom'ulă a fostă însuipată în înalta sa misiune, de zeiă Eyeria ce a lokită într' o p'z'p'ice înkîntată, de stejară. Kiară mi akămă cine k'z'topente în p'z'p'ile Skoujei în lănuile nouă ale epnei, asde niute s'nete f'p'itive în d'efiite modăgășni; aceste s'nete aepiene kare se naskă din vîp'ulă arb'oriloră săă înp'p'ie'p'ulă p'șineiloră rotive d'acolo, seamăntă ka kînd f'gră mi vîntă în epoi, mi p'z'p'ndă imăinagăneă k'z'top'ară de ună simțimentă de snăimă; elă sokotewte kă asistă la o adnape de fantomă (p'z'p'ară) săă kă asde plăp'ep'ile s'f' teleior epative

Darþ mi miþkareea natþpалъ a atmosferei, aчeastъ armonie obyчнйтъ kape toþ-d'azna ne inkonþioapъ, ne insълъ mi ea niute simtimente neesprimabile mi mistepioase. Toþи поeþи аъ kъþлатъ a deskpie simþperea partikolarъ kape ne insþpъ vederea знеi fapтнi, саъ sromotълъ вiн-
 тълi аsoчатъ de kъdepea плои; ei аъ kъþлатъ a esnlika simtimentълъ чeлъ dълчe mi melanokolikъ, kape nauते in inima noastpъ лa vederea знi kимъ sinъpatikъ, linititъ, лъminatъ de лъmina

soapeлi in mezълъ zlei, kинdъ депapte in opizontъ se apъ знъ zefipъ dълчe mi minritopъ! Darþ aчeastъ pелaþione intimъ inтpe omъ mi лъme, este зn mistepъ neesplikabilъ! Esi-
 tenþa noastpъ fisikъ este inkonþispatъ k'зn въл mistepiosъ; нъ intimъ de зnde veninъ, niчи зnde мерþem. In задap inima noastpъ in totъ sromotълъ aerълi, in totъ sнетълъ atmosferei i se пape kъ aде знъ glasъ чepeskъ kape deskonepe aчeastъ mistepъ; niнъ аkимъ insъ aчeastъ mistepъ нъ s'a deskonepit. пpоблеma esistenþei noastpe, нъ s'a pеsolbatъ.— Sintemъ, mi нъ intimъ nimikъ de пpинþина mi finalъ esistenþei noastpe! Iatъ o mare лeþiþne pentpъ modestiea noastpъ!

Bopþperea аъþpа aerълi ne dъ okasiþne a bopþi d'знъ instramentъ kþpiosъ kape ape зn mare paпopтъ kъ aerълъ.

Este o maþinъ inventatъ de þenitълъ mi de inþpъsneala omълi, kape нъ se тълъzme-
 шte a esploata toatъ natþpa vizitilъ a'mi insъmi totъ чe este ne пъþintъ mi in aerъ, ба inkъ ba sъ ia mi aчeea чe se алъ ne fъndълъ oчeанълi.

Akolo esistъ знъ sipmanъ молъskъ kape a тpасъ аъþpъi, atenþiþnea omълi; asta este молъskълъ din kape пpовине margaritarъл (Margaritefera.)

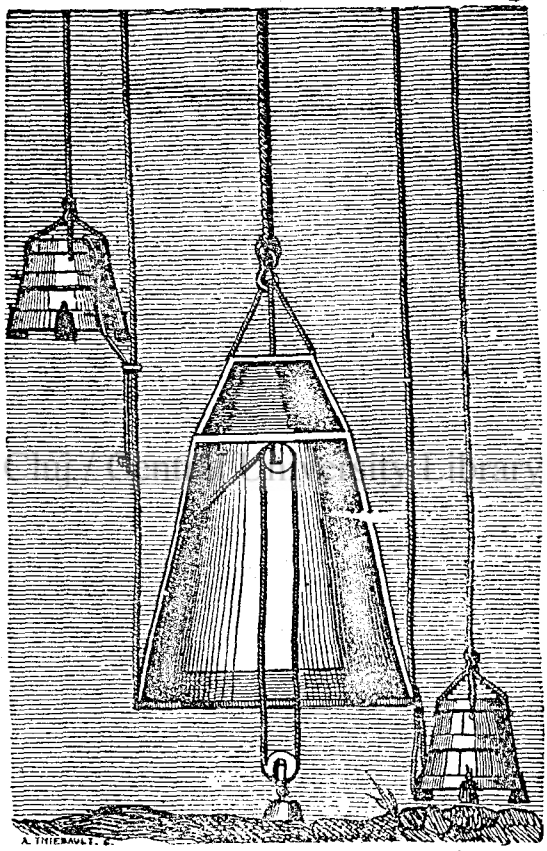
Omълъ a алатъ kъ ne fъndълъ oчeанълi sintъ niute молъшкi (скоичi) kape, imбomъbin-

de-se, skotъ din тþpa лopъ o materie partiko-
 ларъ kape, kинdъ se inтþpешte devine ka o пea-
 тpa стpълъчitoape, de тълte opi d'o formъ po-
 тъndъ, пepfektъ mi asta este margaritarъл (per-
 les) atita de stimatъ лa oameni.

De mi margaritarъл in sine este знъ чe fþamosъ, insъ e пpобавилъ kъ totъ n'apъ аvea fa-
 воpea omълi niнъ лa aчeastъ ppadъ; дакъ n'apъ fi аша de papъ mi ppeþ de rъsitъ; kъчи vani-
 tatea omълi kъþtъ totъ-d'azna dъne oameni mi

лъkþpъi kape sintъ депapte de eлъ mi, ppeþ de rъsitъ; ачeea чe ape лигъ dинъл, kitъ de solositopъ sъ fie, нъ e stimatъ «Nimenez нъ e пpofetъ in natþica sa» este знъ пpоверъþ antikъ.

Darþ kъmъ sъ meapъtъ чine-ва, sъ se noþoape in fъndълъ oчeанълi, ka sъ a-
 dъne akolo margaritari? Aчeastъ difikъlitate s'a пpe-
 zentatъ omълi kинdъ a xo-
 тþpilъ a desnoia fъndълъ тþpei de margaritarъл чe se алъ akolo mi s'ълъ а-
 tþpne ne ritъл damei sale ka знъ ornamentъ стpълъ-
 чitopъ. Darþ omълъ e obyчнитъ a bþpъi лeþiþe na-
 tþpei. Kинdъ omълъ нъ se ouzue лeþiþop natþpei (kъm
 fakъ зni inþoranþi саъ kъ пpежъdikъþи) чи kъþtъ ale stъdia ka sъ kþnoaskъ ppa-
 dълъ mi dþpekъiþnea лъ-
 kþpъei лopъ, atъaчи eлъ лe
 bþpъeute, mi in лokъ sъ fie o immedekape, fi sintъ знъ
 mare ажstopъ in inтepþin-

Клопотълъ Абъндъторилоръ.

þepile sale. Aчeasta s'a mi apmatъ kъ inтep-
 пpинdepea kъþtþpei margaritarълi ne fъndълъ
 тþpei.

Omълъ нъ poate sъ tþþeaskъ sъþ апъ, kъчи
 пълъþnii sъi poate sъ respire нъmai in aerъ
 darþ нъ in апъ, de ачeea oamenii se innekъ
 kинdъ se алъ sъþ апъ. Asta este o лeþe fizikъ.
 Darþ este mi o алъ лeþe fizikъ doveditъ пpиn
 fолъpimi de esperimente, адикъ kъ aerълъ gonешte
 ana. Sъ iea чine-ва знъ пахаръ голъ, s'ълъ pъ-
 stoapne mi s'ълъ пþie pъstþpнатъ neste o fapþe-
 pie адикъ плинъ kъ апъ; o sъ vazъ kъ in лokъ

unde paхарялэ е пэсэ, аколо fapфapica este зс-
 катэ; кычй аерялэ пахарялэ а гонитэ ана. Врпндэ
 чине-ва сз се inkpedingeze inkт май вине кэ
 este аша, сз линеаскэ не фандялэ зны пахарэ
 голэ о микэ лэминаре апристэ, сз рэстоарне
 пахарялэ шй сз'лэ пэе не fapфapica илпэ кэ
 апэ шй о сз вазт кэ шпаре кэ лэминтареа толэ
 арде ин пэнтрелэ пахарялэ, де шй о inkonдi-
 патэ кэ апэ ппэ ла о mare ин'лэиме; лэмина-
 реа ва континса сз арзэ ппэ kindэ со ва келтэ
 толэ аерялэ че се афэ ин пэнтрелэ пахарялэ.
 ашны лэминтареа се ва стинце.

Oamenii de utiunge, utiundэ ачеста, аэ
 кэстатэ сз о аличе ла о интерпидере практикэ
 адекэ пентрэ кэстареа маргаритарялэ ин фн-
 дэялэ мэреи шй еатэ че аэ фактэ.

Аэ inventatэ о машинэ ин форма зны кло-
 нотэ (кэрсйа аэ шй датэ нэмиреа де клопотаэ
 афандэторэ; vezэ 'аэртэпата фисрпэ: ачестэ
 клопотэ ера атитэ де mare ин китэ лэсне а нэ-
 тэстэ сз стса аколо зны омэ шй сз миче ките-
 ва пасэри ин дреанта шй стнра, шй ера атипатэ
 прин streангэри ченене ла о постэ че се афэ ин
 локэри инале ссэ ла малялэ мэреи.

Kindэ афандэторялэ вреа сз се погрэде ин
 mare, се пэне интр'эн клопотэ атипатэ сз ин ма-
 лялэ мэреи шй индатэ оамени коворэ клопотэ
 жосэ кэре, прин грегатае са пропие, се кэсандэ
 кэриндэ жосэ мерпндэ ппэ ла фандэялэ очанэ-
 лэ. Дэне лэце есуэсо май ссэ, клопотэялэ лэ-
 креазтэ инлокмай ка пахарялэ кэ аерэ пэсэ не
 fapфapica кэ апэ; адекэ знде аэроце клопотэялэ
 гонеште ана де сзэ динсс, ин китэ дэне ките-на
 минэте клопотэялэ стэ не зскалэ ин фандэялэ мэ-
 реи; ашны омэялэ че се афэ интр'ачестэ клопотэ
 трансперндэ, vede преа вине тоате лэкрэриле че

се афэ не фандэялэ мэреи, каэ'э маргаритаре че
 се афэ аколо шй лэ аэпэ; дарэ ачестэ опе-
 рационе трегэ сз се факэ китэ сз поате де исте,
 кычй несте пэгине минэте омэялэ а келтэитэ прин
 respiraцiunea (pessлареа) са, аерялэ че се афэ
 ин клопотэ, ашны нэмай поате сз respire шй
 este ситэ сз се зэие не сзпратэа мэреи ка сз
 не моарэ де есфиксие (лэсицеа аерялэ). Супэ
 ачестэ стипуитэ, клопотэ аре ссэ не streангэ
 анде е атипатэ, минэте клопэцеи мичэ. Ашоэ а-
 фандэторялэ симпидэ се стипотатэ шй кэ este
 де трегиндэ сз се ссе, мичкэ странгэялэ кэре
 фаче ка сз сэне ссэ клопотае; ашны чеи де
 ссэ се грэескэ шй тратэ афарэ не клопотэ им-
 преснэ кэ афандэторэ че се афэ интр'инсэялэ.

Ин тимэриле май модерне аэ inventatэ кло-
 нотэ д'афандэторэ кэре ситэ комбинате кэ зны
 системэ де встоаие мичэ змиэсте кэ газэ окси-
 генэ (гасэялэ пэсэларэ саэ аерэя виецеи). Принтэ-
 ачестэ методэ, омэялэ поате сз рэмиэ соапте
 мэитэ тимэ сзэ антэ; кычй kindэ а кэйтэитэ ае-
 реялэ дин клопотэ, дескиде зны встоиэ де гасэ
 осигенэ кэре се афэ ин клопотэ лэнтэ динсэялэ.
 ашны клопотэялэ се змиэ дин ноэ кэ газэ пэс-
 пиратэ шй келтэиндэ-се шй ачеста, елэ десэиле
 зны аэ дойца встоиэ. ин китэ нэ'и лэусеште мичэ
 одатэ аерэ мэкарэ кэ рэмиэ мэитэ тимэ сзэ
 антэ.

Еатэ, прекумэ амэ зисэ, кэ лэриле Natspei
 kindэ лэ стэдиэмэ вине, поате сз не серве ин фо-
 лосэялэ нострэ кэарэ ин контра алотэ лэце ин
 апериндэ, шй ин лосэ д'а не импидека о интер-
 пидере кэре ссамэнтэ д'а фи контра нэтурэи,
 дин контра не о инлэнескэ.

Еатэ фолосэялэ стэдиэялэ лэцилор нэтурэи шй
 ин ченере а тэспора мтииндэторэ нэтурале.

Зны дресэторэ де кай.

Де мэялэ, жэрнале аэ ворбитэ д'эн Аме-
 риканэ кэре este ин стэре а фаче ин пэгине ми-
 нэте, динтр'эн калэ стэбатикэ шй фспиосэ, зны ани-
 малэ влндэ шй аскэялэторэ. Дезнэзи, ачестэ
 артистэ ачэме D. Rarey, кэре се нэмеште к'эны
 титэялэ помпосэ «фертектэторэ де кай,» а датэ о-
 касэнеа кэарэ кэришй ригале ин London а ад-

мира арта са, интр'адэвэрэ кэриосэ, кэре о чине
 елэ ппэ акэшэ аскэнтэ.

Ла чеа д'интиа репрезентационе, шй а датэ
 треи кай; чэялэ д'интиэ калэ ера зны калэ негрэ
 анлэзескэ соапте фэмосэ дарэ соапте исте шй
 стэбатикэ. Зны D. Anderson 'ла влндэ ппэинэ-
 лэ Albert (кэрсэялэ рецинеи) пентрэ о сэмэ

mare; însă prințesa era simțită să dea vînzătoare răuie călărească înapoie, kuchi niminea n'a potit să se apropie d'această călă. D. Anderson nemtiindă ce se face kă această călă, a postit pe D. Rarey ka să apate dînsă răi apra sa de domitoră răi kailoră. D. Rarey, ințindă în grajdă, a răsită această călă stîndă deosebită din ței-lăuți, țoi o oamenii temîndă-se d'a merue la dînsă, kuchi kîndă vedea de departe apropierea țnei omă, înțenea să bată kă nițioarele și să scoață țne glasă sълbatikă. O mълume de oamenii se adănașe ka să asiste la această esperimentă. Dară D. Rarey a pșrată pe țoi ka să ează și să răse nșma răi kite-ba minște sințră kă călărească; această s'a și șmată. Dșne această intervală, e ră a postit pe țoi spektatorii d'a ințrată și atșnchi ră vълzătă kă mșpare kă această călă sълbatikă a fostă kăkăță țosă pe paie și lîngă dînsă era kăkăță și D. Rarey fър kă călărească să fakă țelă măi mikă semnă de no-dixuș să de fърă; ba inț măi mșată: D. Rarey mșase în minș amîndă nițioarele de d'in-țърtă ale această călă, și le lovea țne kă alăre, kămă se țoakă ținc-ba kă doț bastoane și călărească nș s'a mșkată, pară era o oăie vîndă.

A doa zi s'a adănată alții spektatori ka să vълză această spektaklă kșiosă; atșnchi D. Rarey a răată o skîndăre, a nșs'o pe kornă această călă și pe skîndăre a înțenită să țmьe kă o roabă în minș; călărească niț akămă nș s'a mșkată, pară era mortă; a răată și o țobă, a nșs'o pe snăparea călărească și a vълzătă pe dînsă; și călărească niț akămă n'a dată vșnă semnă de șperienșne, asemenea a pșmasă minștită, kîndă a mșkată o țmьe ră naintea okiloră țni.

Călărească ală doilea la kare D. Rarey a a- pștată apra sa misterioasă, era țne călă ală kșrșii, țne călă ințră neinvădată și iară țapte sълbatikă. Dșne țe kă siła abia ră adășă mълu oamenii această călă la arena rșgală de la Windsor, la răată ka țne kșară o oră sințră kă D. Rarey, pe țmьe țoată familiea rșgală, adekă rețina, prințesa Albertă și o șită mare de țorzi, ră ințrată în arenă și ră vълzătă kă mșpare kă această călă sълbatikă este iară kăkă- kată țosă și lîngă dînsă D. Rarey, kare se țoakă kă nițioarele călărească.

Dșne această prodășne artistikă, a adășă în arenă țne ală călă de koloarea oăkăș. Această animală a fostă țotă-d'ăna amerințtoră pentră kălărească, kuchi pară sșfeșea pe țne omă kălare pe dînsă; apă adese-oră s'a șnepiată și atșnchi s'a emportată și a dată țșra kă kălă- rească. În țșine minște D. Rarey kare, niț akămă nș vълzăse niț odată această călă, dșne țe a pșmasă sințră kite-ba minște kă această animală, călărească s'a fърkătă inț'atită vîndă în kîță fșcea țe D. Rarey îi a ordonată, adekă a ștatită nemșkată pe kîndă D. Rarey sълindă s'a nșsă pe snăparea răi, vълindă inț'o țobă să țiindă o țmьe ră naintea okiloră țni.

Spektatorii vълindă acestea, ră fostă inț'o inđoială, dakă D. Rarey este în ștate a komș- nika și atșora metoda răi să dakă această aptă, este propriu nșma țeșonei șale.

Ka să pșșnșțe la această inđoială nș- vlikă, D. Rarey a komșnikată metoda răi. Ge- nerațără Sir Richard Airey, Lordără Alfredă Paget și Koloșără Hood; însă țoi 'i ră fър- țrădită kă țoră ținea metoda această în sekrēț.

Dșne această komșnikășne, așniț nobili anșezi, măi kă șeamă Lordără Paget, a repe- tată naintea familiei rșgale în London țoate șap- tele estpăordinare țitate măi sșsă țmate de de kștre D. Rarey. Dșne aceste penșenta- țișni, a șosită D. Rarey în țeșoană și a a- pștată niț la țe gradă și a sșșsă călărească sъл- batikă ală D-ră Anderson, adekă e ră s'a nșsă la țne țolă ală manēțikă (arena) și a ke- mată pe călă, kare de sine a venită la dînsă sълindă și pară țekîndă; pe țmьe îi a ordo- nată și călă s'a kăkăță țosă; iară îi a ordo- nată și călărească îi a țmată în arenă, inłokmă kșmă țne kîne invădată țmează pe sълnșă răi.

D. Rarey este țne omă d'o vșpșț ka de 30 de ani, d'o konstățieșne delikată: e ră este fșlă țne apendăș (fermier) din orașul Oxio în Statsșile Șnite. De la țne țeșea sa țea măi fșanț, e ră s'a okșnată kă țlățere kă invăț- țșra kailoră niț kîndă a deșkonepită metoda sa propriu kare apată asemenea peșțatate par- kă mșakăloase.

D. Rarey a dată mълte penșentațișni și la Paris, kă țne mare șkșeșă, și să țițe kă

Ministerul Artileriei în Franța a ordonat d'a se compună sekretul lui drent și preț de mai multe mii de franci. Asemenea se zice că tot sekretul lui konsist, că însuși ceva aer în pârle caldă s'elvatikă. Dar ori-kam, kxtarea kailor a D-lui Rayer konsistă într'un

tratament foarte zman și deosebit blând ce-lă întrebănucează că kai.

Eat' că, că o kxtare blândă și dulce, a-juțu ține-ba prea departe că animalele ca și că oamenii.

Komunikacijni științifice mici.

Diferitele colorii de animale ale ponsilor.

Koloarea de jale la Europeeni este neagră; la Sipiieni este havai; la Egiptieni este galben; la Actiopeni, cenzii și la Iaponezi, albu. În alcereea acestor colorii de jale, zice și astor, ficcare povăl avea motivele sale. Sipieni zikă că koloarea treve se adică a minte loklă unde morțlă se ală akimă (adekă havai să koloarea cetrăli). Egipteni zikă: koloarea galbenă însemnează veshțirea vieței, prekimă la plante kindă foile se g'lvensc s'a vestekit și planta moare. Dar Etiopeni aș opinănea că, koloarea p'mintlă fiindă cenzie, de aceea koloarea de jale dnce și morțlă kare a intrat în p'mintă, treve asemenea se fic cenzii. Iaponezi și imajină că koloarea albu, kare însemnează inocența, se kvine la jale ca se arate prinț'aceasta că morțlă a petrekă vieța sa în inocență și în kiritatea karakterlă. Dar la Europeeni, koloarea neagră, s'a adontat drentă koloarea de jale; kvl pepră este stințerea kminel, adică prin kare vor se arate, că morțlă a p'rsită vieța kminoas și s'a pororit în mor-mintlă întnekosă. Dar zice și ală astor, kostmă și v'v'v'esă de gal și Europeenilor este prea monotonă. Kindă ne înskrmă, p'rtim și frakă nepră; kindă ne prezintimă naintea și omă mare, iar treve se p'rtimă și frakă nepră; kind merșmă la vală, iar treve se ne într'umă într'ni vestmintă nepră; apoi kindă se într'umă și morțlă, se poarte iar nepră. Eat' monotonica kostmă nostră v'v'v'esă în Europa.

Leukotin.

Că această kmine se kvemte o materie des-koperită akimă de către și Ximistă în Dresda, kare are kvalitți mai vne pentru kminarea kazelor, de kindă cele-lalte materii întrebănuțate nint akimă la această skonă, adekă: seș, zntă-de-lemnă să de panț, ceapă, spermangetă, răz ș. c. l. Apoi kostă nșmă a patra parte din aceea ce kostă zntă-de-lemnă.

Și kitiș noș.

Și kitiș mai vni de kindă cele întrebănuțate nint akimă, a deskonperită akimă D. Edm. Davy în London. Acestă kindă se face de smoal și de gutta-perca de amindor kindă-se p'rti egale și amindor tonite impreză într'ni vasi de seră. Acestă kindă kindă se zskă, poate ține-ba s'ă p'rtreze multă timp, și kindă lă întrebănucează lă toneste în foră. Dar poate s'ă p'rtreze și ză șv apă, kvl nș se strikă în apă și se lineste vine de lemă, peatru, stikă, porcelană, fildesă, pece, xrtic, fșmă, lint și toate materiile fakte de inș, kinită să v'v'v'esă. Ama dară acestă kindă are și mare nștoră în arte și indștrie.

O kmină epalikă.

Aceasta s'a artat din noș în scara de la 22 Martie a acestă ană în oraș Freiberg. Toți lokșitorii a acestă oraș mare, aș v'v'v'esă acestă fenomenă k-priosă. Și p'rtoră utințifikă zice: kindă ne am anponiată la această kmină, amă simțit o odoare mare de phosphor kindă arde. Această materie (phosphor) s'a desvolată în acestă lokă din kaza mat-tora kadavere de kint și de nisi. Morțlă se arșka akolo; kvl e intă că op'ce kadaveră de animale (și de omă) desvolat răz de fosfor. D'aceasta vor și se eslice aceea ce kvemte în tradicținea zora povăl adekă că s'a v'v'v'esă kite odată ca o kmină deviză ne și vimitipă unde sintă într'umă matru morțlă proasnetă, kvl acestă kadaveră desvolată multă phosphor kare, prekimă se v'v'v'esă, kvl kvemte în ovsk'itate.

Klonote mari.

Klonotide cele mai vestite pentru m'rtimea și greutatea loră sintă cele zrttoare. Klonotlă cele mare în Moskva, kare s'a spartă în anul 1737, a kint'rită 193 Tone, (o tone are 20 de kaje); klonotlă de la Kremlin (tot în Moskva) kare a kvzăt în anul 1855, kint'reinte 63 Tone; a celă din Novorodă (Rusia) are 31 Tone. Și klonotă mare la Viena kint'reinte 18 Tone; klonotlă de la Biserika Notre-Dame la Parisă are 13 Tone; a celă de la vestita biserikă Sf. Peter la Roma, are 8 Tone; a celă de la biserika Sf. Paul în London are 5 Tone. Dar în orașlă Peking în Kina este și klonotă d'o greutate de 53 Tone.